

УДК 347.97/.99

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2022.26.03>

АДМІНІСТРАТИВНІ СУДИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Орленко Артем Ігорович,

аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
(Національний університет «Одеська
юридична академія», м. Одеса, Україна)

Враховуючи процеси євроінтеграції, які лише посилюються в Україні, визначена необхідність приділити увагу особливостям організації та діяльності адміністративних судів в країнах ЄС на досвіді Німеччині, Франції, Австрії, Польщі та Литви та, за можливості, визначити позитивний досвід, що може бути імплементовано до національного законодавства про судоустрій.

Встановлено, що попри подібний у загальному сенсі характер організації та діяльності адміністративних судів в країнах ЄС та Україні, наявні й певні відмінні риси: 1) кількість адміністративних судових ланок (дві або три; можливість існування паралельної системи спеціалізованих адміністративних судів); 2) назви судових установ (обумовлюється історичними традиціями, територіальним устроєм країни тощо); 3) вимоги до суддів адміністративних судів; 4) перелік суб'єктів, які беруть участь у призначенні суддів на посаду; 5) порядок набуття статусу судді.

Такими, що можуть бути імплементовані до національного законодавства про судоустрій, визначено ідеї щодо:

1) звільнення науково-педагогічних працівників, які мають науковий ступінь доктора юридичних наук та досвід викладання юридичних дисциплін (у випадку з адміністративними судами – дисциплін адміністративно-правової спрямованості) від складання відбіркового іспиту;

2) запровадження Єдиного реєстру суддів України (аналог Єдиного реєстру адвокатів України), який би містив відомості щодо ПІБ судді, засобів зв'язку з суддею, інформацію щодо його помічників та засобів зв'язку з ними, наявності дисциплінарних стягнень, графіку роботи, відпустки тощо (обов'язок щодо заповнення такої інформації можна було б покласти на відповідні суди, а Порядок щодо його ведення міг би бути затверджений Радою суддів України).

Обґрунтовано, що адміністративні суди в Європі функціонують в рамках двох моделей: 1) «повної» – передбачає існування спеціальних адміністративних судів першої, другої та третьої інстанції (Франція, Німеччина, Австрія тощо); 2) «урізаної» системи адміністративних судів, яка передбачає наявність першої та другої інстанцій (як, наприклад, в Україні, Польщі тощо).

Ключові слова: суд, суддя, судоустрій, адміністративний суд, вищий адміністративний суд, адміністративне судочинство.

ADMINISTRATIVE COURTS IN UKRAINE AND EU COUNTRIES: COMPARATIVE ANALYSIS

Orlenko Artem Igorevich,

Postgraduate Student at the Department
of Organization of Judicial, Law
Enforcement Agencies and Advocacy
(National University «Odesa Law
Academy», Odesa, Ukraine)

Taking into account the processes of European integration, which are only intensifying in Ukraine, it is necessary to pay attention to the peculiarities of the organization and activity of administrative courts in EU countries based on the experience of Germany, France, Austria, Poland and Lithuania and, if possible, to identify positive experiences that can be implemented into national legislation about the judiciary.

It has been established that despite the general nature of the organization and activity of administrative courts in EU countries and Ukraine being similar, there are certain distinctive features: 1) the number of administrative judicial units (two or three; existence of a parallel system of specialized administrative courts); 2) names of judicial institutions (determined by historical traditions, territorial structure of the country, etc.); 3) requirements for judges of administrative courts; 4) a list of entities participating in the appointment of judges; 5) the procedure for acquiring the status of a judge.

Regarding significant differences, in our opinion, first of all, it is worth paying attention to those that can be implemented into the national legislation on the judiciary:

1) exemption of scientific and pedagogical workers who have the scientific degree of doctor of legal sciences and experience in teaching legal disciplines (in the case of administrative courts – disciplines of administrative and legal orientation) from taking the selection exam;

2) introduction of the Single Register of Judges of Ukraine (similar to the Single Register of Advocates of Ukraine), which would contain information about the judge's full name, means of communication with the judge, information about his assistants and means of communication with them, the presence of disciplinary sanctions, work schedule, vacation etc. (the duty to fill out such information could be assigned to the relevant courts, and the Procedure for its maintenance could be approved by the Council of Judges of Ukraine).

As a result of the study of foreign experience, it was established that administrative courts in Europe function within the framework of two models: 1) "full" - provides for the existence of special administrative courts of first, second and third instance (France, Germany, Austria, etc.); 2) a "truncated" system of administrative courts, which provides for the presence of only the first and second instances, which are directly represented by administrative courts (Ukraine, Poland, etc.).

Key words: court, judge, judicial system, administrative court, higher administrative court, administrative proceedings.

Постановка проблеми. Адміністративні суди в Україні, відповідно до завдань адміністративного судочинства, визначених статтею 2 Кодексу адміністративного судочинства України, покликані забезпечувати справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень [1]. Як свідчить судова статистика, кількість справ і матеріалів, що надходили до адміністративних судів, за останні роки

збільшувалась. У 2021 р. порівняно з 2020 р. цей показник стосовно місцевих адміністративних судів збільшився в 1,6 рази, а щодо апеляційних адміністративних судів і Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду – в 1,3 рази [2, с. 38].

Враховуючи запровадження воєнного стану на території держави через військову агресію Російської Федерації, складно прогнозувати тенденцію цього показника у 2022 р. Проте вже зараз можна стверджувати, що попри існуючі складнощі адміністративні суди продовжують відправлення правосуддя на належному рівні. За період з 24.02.2022 р. по 01.08.2022 р. місцевими адміністративними судами ухвалено та надіслано до Єдиного державного реєстру судових рішень – 720 514 рішень, а апеляційними адміністративними судами – 175 929 рішень [3].

Ключову роль у правовому регулюванні діяльності адміністративних судів відіграє Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. та Кодекс адміністративного судочинства від 06.07.2005 р.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», адміністративними судами є місцеві адміністративні суди (наразі їх двадцять сім) та апеляційні адміністративні суди (наразі їх вісім). Крім того, у складі Верховного Суду діє Касаційний адміністративний суд.

Досліджуючи територіальну організацію адміністративних судів, не можна оминути той факт, що через воєнні дії значна кількість судів опинилась на окупованій агресором території. Задля забезпечення безперервної роботи судів та гарантування особам права на судовий захист Верховною Радою України 03.03.2022 р. було внесено зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо зміни підсудності судів. Рішення про зміну підсудності ухвалюється Вищою радою правосуддя за поданням Голови Верховного Суду, а у разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя своїх повноважень – за розпорядженням Голови Верховного Суду [4].

Наприклад, підсудність справ Херсонського окружного адміністративного суду було змінено на Одеський окружний адміністративний суд (розпорядження № 11/0/9-22 від 18.03.2022 р.), Севастопольського апеляційного адміністративного суду на П'ятий апеляційний адміністративний суд, Окружного адміністративного суду Автономної Республіки Крим та Окружного адміністративного суду м. Севастополя на Одеський окружний адміністративний суд (розпорядження № 36/0/9-22 від 05.07.2022 р.) [5].

Повертаючись до загальної характеристики діяльності адміністративних судів, зауважимо, що вимоги до кандидатів на посаду судді адміністративного суду не відрізняються від загальних вимог, що висуваються для зайняття посади судді. Відповідно до ст. 127 Конституції України, суддею може бути громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою [6]. Для суддів апеляційних судів та Верховного Суду ці вимоги дещо змінюються у частині необхідного досвіду роботи у сфері права.

Щодо процедури набуття статусу судді, то вона є однаковою для всіх суддів та визначена ст. 70 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», яка передбачає п'ятнадцять етапів, починаючи з прийняття Вищою кваліфікаційною комісією суддів України рішення про оголошення добору кандидатів на посаду судді з урахуванням прогнозованої кількості вакантних посад суддів та закінчуючи виданням Президентом України указу про призначення на посаду судді (у разі внесення Вищою радою правосуддя подання про призначення судді на посаду).

Дещо по-іншому вирішуються питання щодо системи адміністративних судів, вимог до суддів та порядку їх призначення у країнах ЄС. Враховуючи набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, вважаємо за доцільне приділити увагу

особливостям організації та діяльності адміністративних судів в країнах Європи та, за можливості, визначити позитивний досвід, що може бути імplementований до національного законодавства про судоустрій та статус суддів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти щодо діяльності адміністративних судів в Україні та закордоном в своїх роботах досліджували такі науковці та практики як В. Бібіло, П. Бірюков, Ю. Бредер, С. Ківалов, І. Поляков, А. Пронін, В. Пчелін, О. Свида, М. Смокович, А. Соловійов, В. Чумак, В. Цебинога та інші. Водночас в умовах нових політико-правових реалій, після запровадження правового режиму воєнного стану та набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, осмислення шляхів подальшого розвитку адміністративної юстиції в контексті передового досвіду країн ЄС не проводилося.

Метою статті є дослідження європейського досвіду організації та діяльності адміністративних судів на прикладі Німеччини, Франції, Польщі, Австрії та Литви.

Виклад основного матеріалу. В Німеччині система адміністративних судів складається з трьох інстанцій: адміністративного суду землі (перша інстанція), Вищого адміністративного суду землі (апеляційна інстанція) та Федерального адміністративного суду (касаційна інстанція) [7, с. 255]. Адміністративні суди в своїй діяльності керуються положеннями Конституції Федеративної Республіки Німеччина, Кодексу адміністративного судочинства, Закону «Про суддів» та Положення «Про адміністративні суди».

До компетенції адміністративних судів Німеччини належить розгляд усіх публічно-правових спорів неконституційно-правового характеру і спорів щодо яких німецький федеральний закон не встановив іншого порядку судового розгляду [8, с. 175].

У судоустрою ФРН поряд із загальними адміністративними судами діють ще три вертикалі спеціалізованих судів, які вирішують спори публічно-правового характеру: фінансові суди, суди з розгляду соціальних спорів і Федеральний патентний суд. Проте адміністративне судочинство у власному розумінні цього терміна вони не здійснюють [9, с. 57].

Суттєві відмінності наявні і в суддівському корпусі адміністративних судів. Так, судді поділяться на п'ять категорій: 1) штатні судді (призначаються довічно); 2) судді за сумісництвом (штатні судді інших судів та штатні професори права); 3) судді з випробувальним строком (призначаються на визначений термін); 4) судді, які виконують судові доручення (чиновники юстиції, які призначаються терміном не більше двох років і згодом мають вступити на посаду судді); 5) непрофесійні судді (обираються терміном на чотири роки спеціальними комітетами з виборів та залучаються до участі у засіданнях не більше ніж дванадцять разів на рік; за участь у судовій діяльності їм виплачується грошова компенсація) [10, с. 217].

Для того щоб обійняти посаду судді в Німеччині необхідно мати німецьке громадянство, дати гарантію того, що у будь-який час особа виступить за «вільний демократичний лад», тобто є лояльною до існуючого ладу в державі, та скласти два державних іспити з юриспруденції [11].

Складанню першого іспиту має передувати вивчення права в університеті протягом щонайменше трьох з половиною років (з них не менше чотирьох семестрів у будь-якому західнонімецькому університеті). Між першим та другим іспитами особа зобов'язана пройти стажування (підготовчу службу) тривалістю не менше двох років, протягом яких необхідно пропрацювати: 1) у суді у цивільних справах або прокуратурі; 2) в органі управління; 3) у адвоката; 4) в законодавчій установі; 5) при одному зі спеціальних судів (адміністративному, фінансовому, соціальному чи трудовому); 6) при господарському підприємстві, іноземній чи міждержавній установі або у іноземного адвоката тощо. Строк стажування триває не менше трьох місяців.

Цікавим є той факт, що від складання вищезазначених іспитів звільняються лише ординарні професори університетів [12].

Окремої уваги заслуговує досвід **Франції**, яка також має розгалужену систему адміністративних судів. Так, адміністративними судовими установами першої інстанції є адміністративні суди та адміністративні суди спеціальної юрисдикції. Адміністративні апеляційні суди виступають як адміністративні судові установи другої інстанції, а вищою адміністративною судовою установою виступає Державна рада, що вирішує суперечки, пов'язані з реалізацією функцій органів виконавчої влади [13].

Щодо спеціалізованих адміністративних судів, то ними є:

- фінансові суди (регіональні рахункові палати та Рахункова палата);
- суди із соціального забезпечення (комісії при департаментах та Центральна комісія із соціального забезпечення);
- професійні дисциплінарні суди (Палата бюджетно-фінансової дисципліни, Вища рада судової влади, професійні дисциплінарні органи, університетські трибунали та ін.).

Як правило, їх рішення можуть бути оскаржені в адміністративних апеляційних судах, рішення яких, у свою чергу, можуть бути розглянуті щодо відповідності закону Державною радою [14, с. 13].

Адміністративні суди у Франції в своїй діяльності керуються Кодексом адміністративної юстиції Франції та Декретом «Про реформу системи адміністративної юстиції» та покликані врегульовувати конфлікти між громадянами й органами державного управління або між самими органами та відомствами, а також приймати рішення, що базуються на нормах адміністративного права.

Зауважимо, що французька адміністративна юстиція – є окремою гілкою правосуддя, яка сформувалась і функціонує всередині виконавчої влади. Незалежність адміністративних судів досягається шляхом їх відокремленням від органів, які беруть пряму участь у державному управлінні [15, с. 107].

Щодо процедури формування суддівського корпусу адміністративних судів, то існує два види такої процедури: конкурс та найм шляхом призначення на посаду. Частка призначень за кожною з двох процедур варіюється в залежності від конкретного суду. Крім того, з 1945 р. аудитори (найнижча посада члена Державної ради), а також судді адміністративних судів та апеляційних адміністративних судів набираються з-поміж випускників Національної школи адміністрації [14, с. 20].

Щодо вимог до осіб, які бажають вступити до Національної школи магістрів (готує як суддівські, так і прокурорські кадри), то це особа, яка: 1) має вищу юридичну освіту; 2) перебуває у французькому громадянстві щонайменше п'ять років; 3) є правоздатною; 4) має відмінну репутацію; 5) є військовозобов'язаною; 6) не має проблем зі здоров'ям (відсутність захворювання, яке давало б право на тривале звільнення від роботи через хворобу); 7) не старше двадцяти семи років для вступників за конкурсом з урахуванням попереднього стажу роботи з юридичної спеціальності [12].

Щодо Державної ради, яка є вищою судовою установою у системі адміністративних судів, то співробітники спочатку набувають статусу «аудитор», через кілька років – «доповідач», а починаючи з сорока п'яти років можуть претендувати на звання «державний радник» [14, с. 20].

Простішою, порівняно з Францією, є система адміністративних судів **Польщі**. Вона складається з двох ланок: воєводських адміністративних судів та Вищого адміністративного суду Республіки. Воєводські адміністративні суди виступають судами першої інстанції. Вони створюються для одного або кількох воєводств на підставі розпорядження Президента Республіки на пропозицію Голови Вищого адміністративного

суду. Президент встановлює їх місцезнаходження та сферу компетенції. Крім того, він має право створювати іногородні відділи (поза основним місцезнаходженням) суду та ліквідувати їх.

Вищий адміністративний суд виступає судом апеляційної інстанції.

Керуються адміністративні суди в Польщі Законом «Про систему адміністративних судів» та Законом «Про провадження в адміністративних судах» [9, с. 56].

Заслужують на увагу повноваження голови вищестоящего суду стосовно нижчестоящего. Так, Голова Вищого адміністративного суду Польщі визначає структуру воєводського адміністративного суду, кількість суддів та віце-голів. Як наслідок, голова воєводського суду у сфері управління підпорядкований Голові Вищого адміністративного суду.

Суддів адміністративних судів призначає Президент Польської Республіки за поданням Ради суддів. Суддею воєводського адміністративного суду може бути особа, яка: 1) має польське громадянство та всі цивільні та політичні права; 2) бездоганну репутацію; 3) закінчила вищий навчальний юридичний заклад у Польщі та отримала ступінь магістра або закордонну освіту, яку визнають у Польщі; 4) здатна з урахуванням стану здоров'я здійснювати обов'язки судді; 5) досягла тридцяти п'яти років; 6) володіє високим рівнем знань у галузі державного адміністрування, а також у сфері адміністративного права та інших галузей права, пов'язаних із дією органів публічної адміністрації; 7) має стаж, щонайменше, вісім років на посаді судді чи прокурора, або, як мінімум, вісім років адвокатської діяльності, зайняття посади юрисконсульта чи нотаріуса, або протягом десяти років в державних установах на посадах, пов'язаних з адміністративною правотворчістю тощо.

Так само як і в Німеччині, певні виключення передбачені для науковців. Так, вимоги, які ми зазначили в п. 7, не застосовуються щодо осіб на посаді професора або з науковим ступенем доктора юридичних наук.

Щодо вимог до суддів Вищого адміністративного суду, то суддею може бути особа, яка досягла сорока років, має стаж роботи щонайменше десять років на посаді судді чи прокурора або протягом десяти років здійснювала адвокатську діяльність, була юрисконсультом чи нотаріусом. Вимога щодо досягнення сорока років не поширюється на суддю, який щонайменше три роки обіймав посаду судді воєводського адміністративного суду [16].

Щодо **Австрії**, то до системи адміністративних судів входять адміністративні суди федеральних земель, Вищий адміністративний суд, Федеральний фінансовий Суд та Федеральний адміністративний суд. Організація та діяльність адміністративних судів Австрії врегульована Законом «Про порядок розгляду адміністративних правопорушень та Законом «Про адміністративний суд».

Адміністративні суди в Австрії покликані забезпечувати законність рішень, що приймаються в сфері державного управління.

Відповідно до Закону «Про адміністративні суди», Голова, заступник Голови та інші члени адміністративного суду призначаються Федеральним президентом за поданням Федерального уряду. Що ж до голів палат і радників судів, то Федеральний уряд представляє свої рекомендації з урахуванням рекомендацій, у яких перераховані три кандидатури на кожну вакантну посаду, представлені адміністративним судом на пленарному засіданні (звані тристоронні пропозиції) [14, с. 18].

Суддею в Австрії може бути призначений дієздатний громадянин держави із бездоганною репутацією, який завершив повний курс юридичної освіти в університеті (з здобуттям диплома). Специфічною вимогою до осіб, які бажають набути статус судді, є необхідність здобуття спеціальної суддівської освіти (крім університетської) під керівництвом суддів-наставників [17].

В Литві функціонують окружні адміністративні суди та Вищий адміністративний суд. До їх компетенції належить розгляд справ, пов'язаних зі спорами, що виникають з адміністративних правових відносин.

Ключовим законом, який визначає організацію та діяльність адміністративних судів, є Закон «Про суди». Відповідно до нього, суддею окружного адміністративного суду може бути призначений суддя, внесений до реєстру осіб, які прагнуть кар'єри суддів, або особа, яка має ступінь доктора соціології (права) та має педагогічний стаж роботи в галузі права не менше п'яти років. Крім того, особа повинна надати довідку про стан здоров'я [18].

Щодо вимог до осіб, які бажають набути статусу судді Вищого адміністративного суду, то призначеним може бути суддя, внесений до реєстру осіб, які претендують на суддівську посаду, який має стаж роботи суддею окружного адміністративного суду або окружного суду не менше чотирьох років або особа, яка має докторський ступінь у галузі соціальних наук (права), стаж педагогічної діяльності в юриспруденції не менше восьми та подала довідку про стан здоров'я. Якщо особа поєднувала роботу суддею з викладанням правових дисциплін, то при розрахунку стажу роботи, стаж роботи суддею та стаж викладання правових дисциплін у цей же період не підсумовуються. Суддя Апеляційного суду може бути призначений суддею Верховного адміністративного суду, а суддя Верховного адміністративного суду може бути призначений суддею Апеляційного суду незалежно від досвіду роботи в Апеляційному суді або Верховному адміністративному суді відповідно [18].

Досліджуючи організацію та діяльність судів в Україні та Європі, варто звернути увагу на вплив пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, унаслідок чого в судах значної уваги стали приділяти дистанційним формам комунікації. До прикладу, в Німеччині є можливість проведення судового засідання за допомоги відеоконференцз'язку. Така можливість закріплена у процесуальному законодавстві та існувала ще до пандемії, але свого розвитку набула саме через неї. У Польщі також допускається проведення засідань за межами приміщення суду.

В Україні онлайн комунікація також зазнала розвитку саме через пандемію, проте через повномасштабну війну популярність дистанційних технологій лише підвищилась. Як свідчать статистичні показники, з 24.02.2022 р. до 11.04.2022 р. було проведено понад дев'ять тисяч судових засідань у режимі відеоконференцз'язку. Зауважимо, що принцип публічності розгляду таких справ дотримується, оскільки ст. 10 Кодексу адміністративного судочинства України передбачено, що якщо всі учасники справи беруть участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, здійснюється транслявання перебігу судового засідання в мережі «Інтернет» в обов'язковому порядку.

Крім того, через воєнні дії та небезпеку життю та здоров'ю працівників суду та учасників судового процесу було подано проєкт Закону про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) № 7316, який передбачав дистанційний режим роботи поза межами приміщення суду для суддів і працівників апарату суду. Проєкт не було прийнято, але вже зараз можна стверджувати про посилення діджиталізації судової гілки влади, яка є продовженням вже реалізованих кроків: оцифрування судових справ (майже 70 % вже оцифровані) та розширення функціоналу електронного кабінету судді [19].

Висновки. Попри подібний у загальному сенсі характер організації та діяльності адміністративних судів в країнах Європи та Україні, наявні й певні відмінні риси: 1) кількість адміністративних судових ланок (дві або три; можливість існування

паралельної системи спеціалізованих адміністративних судів); 2) назви судових установ (обумовлюється історичними традиціями, територіальним устроєм країни тощо); 3) вимоги до суддів адміністративних судів; 4) перелік суб'єктів, які беруть участь у призначенні суддів на посаду; 5) порядок набуття статусу судді.

Щодо суттєвих відмінностей, то, на нашу думку, перш за все, варто звернути увагу на ті, що можуть бути імплементовані до національного законодавства про судоустрій:

1) звільнення науково-педагогічних працівників, які мають науковий ступінь доктора юридичних наук та досвід викладання юридичних дисциплін (у випадку з адміністративними судами – дисциплін адміністративно-правової спрямованості) від складання відбіркового іспиту;

2) запровадження Єдиного реєстру суддів України (аналог Єдиного реєстру адвокатів України), який би містив відомості щодо ПІБ судді, засобів зв'язку з суддею, інформацію щодо його помічників та засобів зв'язку з ними, наявності дисциплінарних стягнень, графіку роботи, відпустки тощо (обов'язок щодо заповнення такої інформації можна було б покласти на відповідні суди, а Порядок щодо його ведення міг би бути затверджений Радою суддів України).

Крім того, дослідження зарубіжного досвіду свідчить про те, що адміністративні суди в Європі функціонують в рамках двох моделей: 1) «повної» – передбачає існування спеціальних адміністративних судів першої, другої та третьої інстанції (Франція, Німеччина, Австрія тощо); 2) «урізаної» системи адміністративних судів, яка передбачає наявність першої та другої інстанцій (як, наприклад, в Україні, Польщі тощо).

Варто уваги, що адміністративні суди в Україні мають досвід функціонування в умовах воєнного стану, невідомий адміністративним судам країн ЄС. Основними рисами функціонування адміністративною юстиції в цей час є: 1) діджиталізація; 2) підвищена увага до безпеки працівників суду та учасників судового процесу (до прикладу, обмеження доступу до інформації щодо суддів на офіційних сторінках судів); 3) процесуальні зміни (до прикладу, надання переваги розгляду справ у формі письмового провадження). Проте зазначене питання потребує подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
2. Аналіз стану здійснення правосуддя адміністративними судами у 2021 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Analiz_KAS_2021.pdf
3. ДСА України інформує про здійснення правосуддя в умовах війни станом на 01 серпня 2022 року. *Веб-сайт Судової влади України*. URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1301857/>
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
5. Перелік судів, територіальну підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану. *Веб-сайт Судової влади України*. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rozporjadjennya/Zagalna_tablica_sudiv_25_07_2022.pdf
6. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
7. Неугодніков А. Адміністративне судочинство Німеччини. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. № 4. С. 255-258.

8. Чумак В.В., Цебинога В. Ю. Захист прав людини в адміністративному судочинстві Німеччини: досвід для України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2018. № 4 (84). С. 173-178.
9. Поляков І. С. Моделі адміністративного судочинства в державах континентального типу правової системи. *Правова позиція*. 2020. № 3 (28). С. 55-59.
10. Блохин П. Д., Замышляев Д. М. Специализация судебной системы на высшем уровне: ретроспектива. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2015. Вип. № 20. С. 214-222.
11. Бредер Ю. Так работают судьи в Германии. 2019. URL: <https://www.deutschland.de/ru/topic/politika/tak-rabotayut-sudi-v-germanii-pyat-faktov>
12. Молдован В. В., Молдован А. В. Судоустрій: Україна, Велика Британія, Російська Федерація, США, ФРН, Франція. Судові органи ООН: Навч. посіб. К.: Кондор, 2003. 256 с. URL: <https://studbooks.net/54412/pravo/sudoustroystve>
13. Адміністративне право зарубіжних країн : курс лекцій / О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, О. Є. Користін та ін. ; за ред. О. В. Кузьменко. К. : Юрінком Інтер. URL: <https://textbook.com.ua/pravo/1473452227/s-10>
14. Сравнительный анализ процедур отбора и назначения судей административных судов. *Программа по верховенству права в Центральной Азии*. 2020. URL: <https://rm.coe.int/comparative-study-on-selection-of-judges-rus/1680a59e56>
15. Пчелін В. Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади : монографія / В. Б. Пчелін. Харків : У справі, 2017. 488 с.
16. О системе административных судов: Закон Польши от 25.07.2002 г. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=1723>
17. Ворошило М. Судоустрій та судочинство Австрії. *Юридичний вісник України. Щотижнева загальнонаціональна правова газета*. On-line версія. URL: <https://yvu.com.ua/sudoustrij-ta-sudochynstvo-avstriyi/>
18. Про суди: Закон Литовської республіки від 31.05.1994 р. № I-480. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6v63&documentId=TAIS.405199&category=TAD>
19. Правосуддя в дистанційному режимі забезпечує право учасників судових засідань на захист від загроз. *Веб-сайт Судової влади України*. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1301268>.